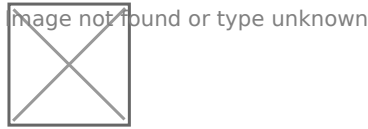

Ησυχασμός και Θεολογία (Γεώργιος Ι. Μαντζαρίδης, Ομότιμος Καθηγητής Θεολογικής Σχολής Α.Π.Θ.)

/ [Πεμπουσία· Ορθοδοξία-Πολιτισμός-Επιστήμες](#)

Ο ησυχασμός δεν αποτελεί απλό θεολογικό ρεύμα ή εκκλησιαστικό σύστημα, αλλά φαινόμενο που υπερβαίνει τα ποικίλα ρεύματα και συστήματα. Πολύ περισσότερο ο ησυχασμός δεν περιορίζεται σε κάποια ιδιαίτερη περίοδο της ιστορίας του μοναχισμού, όπως αυτή του δέκατου τέταρτου αιώνα, όταν ο λόγιος μοναχός Βαρλαάμ ο Καλαβρός καταφέρθηκε εναντίον των αγιορειτών μοναχών και προκάλεσε την γνωστή ησυχαστική έριδα. Ησυχασμός είναι η καλλιέργεια της ησυχίας, που χαρακτηρίζει διαχρονικά τον ορθόδοξο μοναχισμό. Τι είναι όμως αυτή η ησυχία, και ποιό το περιεχόμενό της;

Η ησυχία υπό την συνήθη έννοιά της ταυτίζεται γενικά με την ακινησία σε αντίθεση προς την κίνηση, ή θεωρείται ταυτόσημη με την ανάπαυση σε αντιδιαστολή προς την εργασία ή την ασχολία. Εκλαμβάνεται δηλαδή η ησυχία ως εξωτερική και πρωτίστως σωματική κατάσταση, χωρίς κάποιο ιδιαίτερο πνευματικό περιεχόμενο ή κάποια άμεση σχέση με την εσωτερική ζωή του ανθρώπου. Συμπίπτει με αυτό που οι Πατέρες ονομάζουν αργία.

Στην ορθόδοξη όμως παράδοση η ησυχία έχει πολύ διαφορετικό νόημα. Δεν ταυτίζεται με την ακινησία ούτε με την ανάπαυση. Αλλά και δεν αντιμετωπίζεται ως κάποια συμβατική ενασχόληση ή αρετή. Ησυχία είναι η «υψηλότερη ασχολία»[1] και η «τελειότερη αρετή»[2]. Είναι η οδός της θεογνωσίας, που κορυφώνεται στην «θεωρία». Οι άλλες αρετές, οι «δια των έργων εκπληρώσεις» των εντολών, αποτελούν το πρώτο στάδιο αλλά και την απαραίτητη προϋπόθεση για την συνέχιση της πορείας προς την «θεωρία».

Σε μία περιεκτικότερη για το θέμα μας αναφορά ο μεγάλος ησυχαστής όσιος Συμεών ο Νέος Θεολόγος παρατηρεί: «Πάντες οι απόστολοι και οι εξ αυτών θεοφόροι πατέρες ουδαμού της δια των έργων ευαρεστήσεως την ησυχίαν προέκριναν, αλλά δια της των εντολών εκπληρώσεως την πίστιν επιδειξάμενοι της του Θεού αγάπης εν γνώσει κατηξιώθησαν και, ως νομίμως αγωνισάμενοι και έπαθλον της νίκης την εν αγάπη γνώσιν Θεού λαβόντες και είναι συν αυτώ επιποθούντες, έξω του σταδίου και των εν πολέμοις ταραχών εγένοντο· και έτι νομίμως αγωνιζόμενοι έξω τούτων γίνονται, αμερίμνως και ανεπιμίκτως των κάτω και λυπηρών και τας επικαρπίας των πόνων επαπολάβοντες»[3].

Ποτέ η ησυχία στην ζωή της Εκκλησίας δεν θεωρήθηκε προτιμότερη από την τήρηση των εντολών. Η παραθεώρηση των εντολών βρίσκεται στον αντίποδα της ησυχίας. Ο ησυχαστής από αγάπη προς τον Θεό τηρεί πιστά τις εντολές του και έτσι καταξιώνεται να γνωρίσει τον Θεό. Και από τον πόθο που τον κυριεύει να παραμείνει μαζί του ξεπερνάει το στάδιο των ταραχών και της ανησυχίας και εγκολπώνεται το «θείον πυρ» της ησυχίας, οπότε «δύναται και της ησυχίας του Ιησού ακούειν»[4]. Γι' αυτό πρότυπο της ησυχίας και της ησυχαστικής ζωής στον ορθόδοξο ησυχασμό είναι η Παναγία, που φέρει στην αγκάλη της «το θείον

Πυρ»[5].

Με την τήρηση των εντολών μαρτυρείται η αγάπη του ανθρώπου προς τον Θεό και προσεγγίζεται η θεογνωσία. «Ο έχων τας εντολάς μου και τηρών αυτάς, εκείνός εστιν ο αγαπών με· ο δε αγαπών με αγαπηθήσεται υπό του πατρός μου, και εγώ αγαπήσω αυτόν και εμφανίσω αυτόν εμαυτόν»[6]. Η κατάσταση όμως της νοεράς ησυχίας υπερβάλλει την τήρηση των εντολών. Ενώ η τήρηση των εντολών, που χαρακτηρίζεται στην ασκητική παράδοση γενικότερα ως «πράξις», οδηγεί στην «θεωρία», η νοερά ησυχία αποτελεί τον χώρο πραγματώσεως της θείας «θεωρίας».

Βέβαια, πριν φθάσει ο άνθρωπος στο επίπεδο της νοεράς ησυχίας, χρειάζεται να προσπαθήσει να συγκεντρώσει τον νου του, να τον ελευθερώσει από περισπασμούς και να τον απομακρύνει από τα εγκόσμια. Έτσι η αποφυγή των εγκοσμίων προβάλλει ως οδός ασκητικής καθάρσεως και πορεία ανυψώσεως προς την νοερά ησυχία. Γι' αυτό και ο όσιος Ιωάννης ο Σιναΐτης, ο καθηγητής του ησυχασμού, θέτει ως πρώτη βαθμίδα του ησυχαστικού εγχειριδίου του, της *Κλίμακας*, την αποταγή. Κανείς, γράφει, δεν θα εισέλθει στεφανωμένος στον ουράνιο νυμφώνα, αν δεν πραγματοποιήσει την τριπλή αποταγή· την αποταγή των πραγμάτων και των ανθρώπων, την εκκοπή του θελήματος και την αποταγή της κενοδοξίας[7].

[Συνεχίζεται]

[1]Βλ. Γρηγορίου Θεολόγου, *Λόγος εις ἑαυτὸν* 26,7, PG 35,1237B.

[2]Βλ. Συμεὼν Νέου Θεολόγου, *Ἠθικὰ* 15,1, ἔκδ. J. Darrouzès, *Syméon le Nouveau Théologien, Traités Théologiques et Éthiques*, «Sources Chrétiennes», τόμ. 129, Paris 1967, σ. 444.

[3]Συμεὼν Νέου Θεολόγου, *Ἠθικὰ* 15,153-162, ὁ.π., σ. 454-456.

[4]Ἰγνατίου Ἀντιοχείας, *Πρὸς Ἐφεσίους* 15,2.

[5]Ἀπολυτίκιον Παναγίας Παραμυθίας.

[6]Ἰω. 14,21.

[7]Ἰωάννου Σιναΐτου, *Κλίμαξ* 2,14,PG 88,657A.